

УДК: 325.36(460)

*Мартинюк І. О., здобувач вищої освіти,
Іваницька О. П., д-р іст. наук, професор,
професор кафедри політології та державного управління,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

ЗЛЕТИ ТА ПАДІННЯ ІСПАНСЬКОЇ КОЛОНІАЛЬНОЇ ІМПЕРІЇ

Анотація. У статті йдеться про формування світової колоніальної системи, причини цього процесу, особливості та характерні риси. На прикладі Іспанської колоніальної імперії вивчаються місце та роль метрополії Іспанії у завоюванні Нового світу, територіальних загарбаннях та їх експлуатації, аналізуються причини занепаду Іспанської колоніальної імперії і втрати Іспанією провідної ролі на європейському континенті та у світі загалом.

Ключові слова: Іспанська колоніальна імперія, світова колоніальна система, Карлос V, руйнація імперії, конкістадори, Христофор Колумб.

Вступ. Наприкінці XV ст. світ розпочав входження в епоху Нового часу, яка, безумовно, стала новим витком світового розвитку. На кінець XV – першу половину XVII ст. настав час активної колоніальної експансії європейців, яка заклала основи світової колоніальної системи. Важливою рисою світової панорами XV–XVI ст. є примітна обставина: це була епоха будівництва імперій та імперіалізму, складником якого стала колоніальна експансія європейських держав і поступове утворення колоніальних імперій [3, с. 83]. Під імперією насамперед розуміється складна за формою устрою держава, що складається з метрополії, тобто центральної частини держави, та колоній, що підпорядковані центральній владі [4, с. 9; 5, с. 155].

Іспанська колоніальна імперія була першою наддержавою раннього Нового часу, наймогутнішою і найвпливовішою у світі протягом XVI–XVII століть, проте поступово занепала через низку політичних, економічних і соціальних факторів, що призвели до втрати її глобального впливу у світі та колоніальних територій.

Мета нашої наукової розвідки полягає у вивченні причин, обставин та етапів становлення Іспанської колоніальної імперії, епохи її процвітання та наслідків і причин її занепаду.

Чинники формування світової колоніальної системи та її подальшого становлення, як ми вже зазначали, сягають XV–XVI ст. Колонізації сприяла низка обставин. Насамперед йдеться про модернізаційні процеси в країнах Західної Європи, які супроводжувались утвердженням і системним розвитком ринково-капіталістичних відносин, накопиченням капіталу, бурхливим розвитком міст і торгівлі, доволі потужним розвитком промисловості та зростанням товарності сільського господарства, що зумовлювало крайню необхідність пошуку нових шляхів розширення ринків збуту тощо [5, с. 156]. Першими європейськими країнами, які розпочали колоніальні захоплення, були не провідні європейські держави, а доволі-таки відсталі як в економічному, так і в технічному відношенні Португалія та Іспанія, які все ж мали відмінну й необхідну рису: більш вагомий, порівняно з іншими європейськими державами, досвід судноплавства й морської торгівлі. Важливим моментом стали й людські ресурси.

Однією з ключових причин занепаду Іспанської імперії стала участь Наполеона в Піренейських війнах (1807–1814), коли Франція окупувала Іспанію. У 1808 році Наполеон змусив короля Карла IV і його сина Фердинанда VII зректися престолу і посадив свого брата Жозефа Бонапарта на іспанський трон. Ця окупація спричинила масовий спротив іспанського населення, відомий як «Війна за незалежність Іспанії». Окупація дестабілізувала управління в Іспанії та її колоніях, що спричинило розпад колоніальної системи. У латиноамериканських колоніях, скориставшись хаосом у метрополії, почалися рухи за незалежність, що призвело до серії революцій, які завершилися втратою Іспанією більшості її колоній у Новому світі. Отже, втручання Наполеона спричинило політичний хаос у країні, посилило внутрішню слабкість і сприяло розпаду колоніальної імперії [2, с. 25–30].

Причини занепаду Іспанської імперії є комплексними і включають внутрішні політичні кризи, постійні військові поразки, економічний занепад і соціальну нестабільність. Іспанія, яка колись була наймогутнішою державою Європи, не змогла адаптуватися до нових геополітичних і економічних викликів, що й призвело до її поступового занепаду.

Список використаних джерел

1. Hamilton E. *American Treasure and the Price Revolution in Spain, 1501–1650*. Oxford University Press, 1935. 428 с.
2. Gregory F. V. *The Napoleonic Wars (3): The Peninsular War 1807–1814*. 2002. P. 68.
3. Кенігсбергер Г. *Європа раннього Нового часу (1500–1789)* / пер. з англ. Київ: Вєсь СВІТ, 2006. 320 с.
4. Яковлев М. В. Політологічний підхід до типології форм колоніальної експансії. *Наукові записки НаУКМА*. 2016. Т. 186. С. 9–13.
5. Ілляшенко Ю., Лисенко А. Світова колоніальна система: чинники формування та становлення в період раннього нового часу (кін. XV – пер. пол. XVII ст.). *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2022. Чис. 27. С. 154–158.
6. Гісем О. В., Мартинюк О. О. *Всесвітня історія: навчально-практичний довідник*. Харків: Ранок, 2011. 416 с.
7. Іваницька О. П. *Іспанія у XX–XXI сторіччях*. Вінниця: ТОВ «Нілан-АТД», 2017. 600 с.
8. Семенов В. Ф. *Історія середніх віків*. Київ: Вища школа, 1975. 526 с.